

Culturele
Hoofdstad van
Europa 2025

Het roze Siegertsches Haus op de markt is de enig overgebleven barokke gevel in het centrum

Verrassend Chemnitz

Ga je naar Saksen, dan ga je vast naar Dresden en Leipzig. Hier een inside-tip: zet Chemnitz, aan de rand van het Ertsgebergte, ook op je lijstje! Chemnitz was het industriële hart van Saksen. Maar het is óók een eldorado voor architectuurliefhebbers. Niet voor niets is Chemnitz in 2025 Culturele Hoofdstad van Europa.

TEKST: PETRA SCHOUTEN | BEELD: PETRA SCHOUTEN, GETTY IMAGES

Tekst die herinnert aan de voormalige DDR-periode: 'Was Du nicht allein vermagst, dazu verbinde dich mit anderen, die das gleiche wollen'

Oké. Het is even omschakelen. Gezelligheid is in het centrum van Chemnitz ver te zoeken. Geen knusse steegjes en lieflijke pleintjes, maar straten breder dan de Parijse Avenue des Champs-Élysées en veel troosteloze hoogbouw. Oorzaak is het communistische verleden én: Chemnitz was een industriestad. Dat betekent echter niet dat je de derde stad in de deelstaat Saksen tijdens je rondreis door Oost-Duitsland links moet laten liggen. Wie net even verder kijkt, ontdekt in Chemnitz een schat aan architectonische pannels. En dan zijn er nu ook nog de vele culturele evenementen in aanloop naar en tijdens het feestjaar.

Manchester in Saksen

We gaan even terug naar hoe het zo allemaal gekomen is. In de late 19de en vroege 20ste eeuw groeit Chemnitz uit tot een van de welvarendste steden in het Duitse rijk. De stad profiteert van de ertsen uit het Erzgebirge, en ondertussen starten inno-

vatieve ondernemers nieuwe bedrijven. Vooral in machinebouw en transportmiddelen wordt Chemnitz toonaangevend. Op het industriële hoogtepunt telt het centrum maar liefst 600 schoorstenen. Het levert de stad de bijnaam 'Manchester in Saksen' op. Rijke fabriekseigenaren showen hun welvaart door architecten uit binnen- en buitenland aan te trekken, voor zowel hun huizen als voor imposante fabriekshallen. Jugendstil, Bauhaus, Nieuwe Zakelijkheid, maar ook de Weense Gemeindebau zijn in die tijd in de mode en domineren het straatbeeld. De crisis in de jaren dertig en de Tweede Wereldoorlog maken een eind aan de bloei. Op 5 maart 1945 krijgt Chemnitz de genadeklap. In één nacht leggen de geallieerden de glorieuze binnenstad voor tachtig procent in de as met hun bombardementen.

Karls Kopf

Chemnitz hoort vervolgens bij Oost-Duitsland, bij de Duitse Democratische Republiek (DDR). In de jaren vijftig start het communistische regime met de wederopbouw. Chemnitz wordt het paradepaardje van de DDR, een modelstad voor socialistische stadsplanning. De ruïnes maken plaats voor ruimte, structuur, rechte lijnen, futuristisch zwevende daken en immense flatgebouwen – om iedereen snel aan woonruimte te helpen. Er worden ook in razend tempo nieuwe fabrieken uit de grond gestampt. Tot groot ongenoegen van veel inwoners wordt Chemnitz in 1953 omgedoopt tot Karl-Marx-Stadt. Het is een eerbetoon aan de belangrijkste grondlegger van het communisme. Sinds 1971 staat het 13 meter hoge borstbeeld van Karl Marx aan de Brückenstraße. De grimmig ogende *Nischl* – de Saksische 'koosnaam' voor 'het hoofd' – is tot 1989 vooral het decor voor socialistische vieringen. Na de val van de muur in 1990 stemt een meerderheid van de inwoners van Karl-Marx-Stadt in een referendum voor het eerherstel van de originele stadsnaam. *Karls Kopf* mag blijven en is

Het Stadtbad - ooit het grootste en modernste overdekte zwembad in Europa - is een schitterend voorbeeld van Nieuwe Zakelijkheid

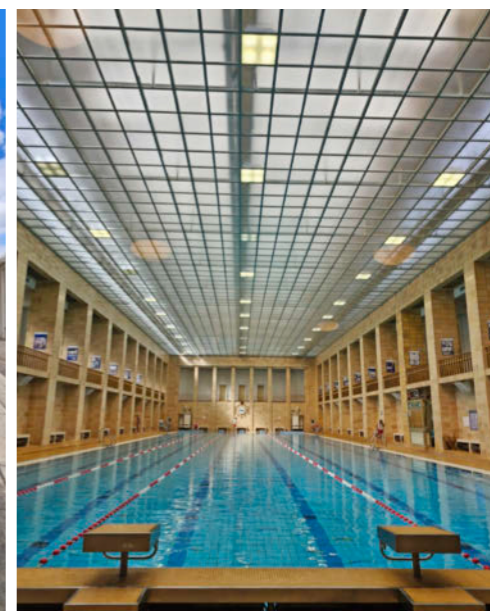
in Saksen een van de weinige monumenten uit het socialistische DDR-tijdperk.

Architectonische stijlen

De snelle wederopbouw en restauratie van de belangrijkste bezienswaardigheden in Chemnitz zorgen ervoor dat je tot op de dag van vandaag verschillende architectonische stijlen tegenkomt. Handig, de monumenten staan bijna allemaal in of bij het centrum. Daardoor kun je tijdens een stadswandeling veel zien. Het Schlossbergviertel, is met zijn 800 jaar de oudste, oorspronkelijk bewaarde wijk. In de liefdevol gerestaureerde vakwerkhuisen vind je enkele goede Duitse restaurants met biertuinen. Er is ook een kasteel, een museum en een benedictijnenklooster uit de 12de eeuw. Aan de Marktplatz (het grote marktplein) en in de omliggende straten, zie je ook veel terug van Chemnitz' glorie dagen. Het oude stadhuis en de Jakobikirche raken tijdens de luchtaanvallen in 1945 zwaar beschadigd en worden gerestaureerd. De reden dat het Altes Rathaus er nieuwer uitziet dan het Neues Rathaus. Het roze Siegertsches Haus op de markt is de enig overgebleven barokke gevel in het centrum en werd al vóór de industrialisatie gebouwd. Ook de monumenten rond Theaterplatz zijn na de oorlog gerestaureerd. Omringd door het Opera Haus, de neogotische St-Petri Kirche en het Chemnitz Art Museum is dit het plein waar op zomerse dagen concerten

en filmavonden worden georganiseerd. Stadtbad aan de Mühlenstraße – ooit het grootste en modernste overdekte zwembad in Europa – is een schitterend voorbeeld van Nieuwe Zakelijkheid. Wanneer je het kubusvormige gebouw uit 1935 binnenstapt, waan je je in het gouden tijdperk van de kuurcultuur. De gangen van het publieke zwembad hangen vol met kunstwerken van schilders uit Chemnitz. Vergeet je zwemkleding niet, want baantjes trekken in het 50-meterbad is een ervaring die je niet snel zult vergeten.

Het monumentale Kaufhaus Schocken aan de Stefan-Heym-Platz, is gebouwd volgens de plannen van architect Erich Mendelsohn en een van de iconen van het modernisme. Het voormalige warenhuis biedt tegenwoordig een onderkomen aan museum SMAC (Staatliches Museum für Archäologie Chemnitz). Een aanrader. In de buurt van Karl-Marx-Kopf vind je nog enkele opmerkelijke bouwwerken uit de periode van het Oost-Modernisme. Zoals de imposante betonnen façade van congressentrum Stadthalle uit 1974 en het futuristische busstation Omnibusbahnhof uit 1968. Ook een wandeling door Wohngebiet Fritz Heckert is de moeite waard. Mooi? Over smaak valt te twisten, maar het grootste stedelijke ontwikkelingsplan van de voormalige DDR met de traditionele garagevelden maakt zeker indruk. ▶

3x Musea ARCHITECTONISCH HOOGSTANDJE

In het begin van de 20ste eeuw gaf de textiel-ondernemer

Herbert Eugen Esche de opdracht aan de Belgische ontwerper Henry van de Velde om voor zijn gezin Villa Esche te bouwen. Een architectonisch hoogstandje. Ook interessant omdat de Stasi (Oost-Duitse staatspolitie) gebruikmaakte van het gebouw.

MODERNE KUNST
Het Gunzenhauser Museum heeft

een van de belangrijkste Duitse kunstcollecties in huis. Kunsthandelaar Alfred Gunzenhauser legde tijdens zijn leven een enorme verzameling moderne kunst aan. Die omvatte bijna 2500 werken uit de 20ste eeuw. De collectie kreeg in 2007 een waardig onderkomen in het monumentale Sparkasse-bankgebouw.

DE GESCHIEDENIS VAN DE INDUSTRIE

Niet alleen de collectie van het Sächsisches Industriemuseum is de moeite waard, ook het gebouw zelf is een bezienswaardigheid. De voormalige gieterij geeft een mooi beeld van de honderden fabrieken in Chemnitz van voor 1945.

De fijnste handschoenen sinds 1876 koop je bij Bergauer in Schneeberg aan het Purple Path

Het balkon van Chemnitz

De wijk Kaßberg wordt liefkozend 'het balkon van Chemnitz' genoemd. Omdat ze in de groene heuvels ten westen van het centrum weinig last hadden van de rokende schoorstenen, bouwden de fabriekseigenaren en de welgestelden hier hun huizen. Je vindt hier maar liefst 480 villa's met rijkversierde façades. Daarmee staat Kaßberg boven aan de lijst met grootste Gründerzeit- en art-nouveauijken in Europa. Trek gerust een middag uit voor een wandeling door deze buurt. Je kijkt je ogen uit. De ene gevel is nog rijker versierd dan de ander. Onder de Kaßberg loopt een uitgebreid ondergronds netwerk van gewelfde gangen. Vroeger werden die gebruikt voor de opslag van bier en wijn. Een kleine deur aan de voet van de Kaßberg op de Fabrikstraße leidt naar dit spannende, ondergrondse rijk.

Industrieel erfgoed

Steeds meer oude fabrieken in Chemnitz worden in ere hersteld en op een andere manier gebruikt. Het industriële complex Wirkbau bijvoorbeeld. De voormalige grootste textielmachinefabriek in Duitsland is sinds enkele jaren het bruisend hart voor creatieve geesten. Het huisvest meer dan vijftig start-ups, galleries, een restaurant, een koffiebranderij en een nachtclub. De daktuin van Hal G op het terrein is een fijne plek om te ontspannen. Spinnbau, de voormalige VEB Spinnereimaschinenbau Karl-Marx-Stadt, is ook een mooi voorbeeld. Daar komen nu de kunsten tot leven: van hedendaagse toneelstukken tot klassieke producties en bijzonder poppentheater.

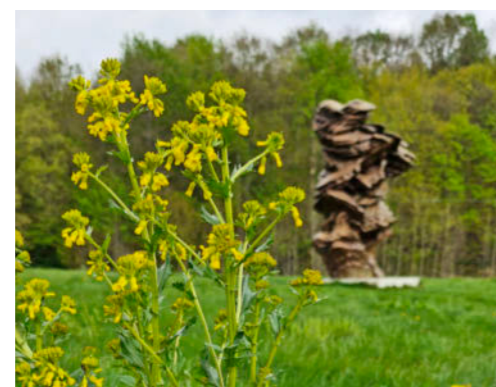
Het industriële complex Wirkbau, herkenbaar aan de 63 meter hoge klokkentoren, huisvest meer dan vijftig start-ups

Geen massatoerisme

Het centrum van Chemnitz is heel goed beloopbaar. Toch is de stad qua vierkante kilometers twee keer zo groot als Parijs. Maar waar de Franse hoofdstad twee miljoen inwoners telt en jaarlijks vijftig miljoen toeristen ontvangt, wonen in Chemnitz 'slechts' 240.000 mensen. Toeristen zie je nauwelijks. Dus zijn er ook geen ellenlange wachtrijen voor musea en geen overvolle terrassen en restaurants. En waar ter wereld schiet je nog plaatjes van indrukwekkende monumenten, zonder hordes mensen in de voorgrond? Staat de deelstaat Saksen hoog op je reisverlanglijstje? Bezoek dan niet alleen Dresden en Leipzig, maar plan ook een stop in Chemnitz. En waan je even in een stad die speciaal voor jou lijkt gebouwd. ■

Kunstroute Purple Path

C the Unseen is het motto van de Culturele Hoofdstad van Europa 2025. Belangrijk onderdeel is Purple Path. Deze kunstroute verbindt Chemnitz met 38 omliggende gemeenten in het Erzgebirge. De kunst is op symbolisch belangrijke locaties geplaatst. Deze regio heeft 850 jaar aan mijnbouwgeschiedenis. Op indrukwekkende wijze wordt dat verhaal verteld en zichtbaar gemaakt. In de mijntunnels, maar ook door de ruim 70 installaties van Saksische en internationale kunstenaars. Zoals de abstracte sculptuur *Stack* van de Engelse beeldhouwer Tony Cragg in het Kurpark in Bad Schlema. En *The wild boars*, de levensgrote bronzen everzwijnen van Carl Emanuel Wolff, achter de bezoekersmijn en het mineralogisch museum in Ehrenfriedersdorf. [Chemnitz2025.de/purplepath](https://chemnitz2025.de/purplepath)

3x Culinaire

KOFFIETJE DOEN?

Koffiebranderij Bohnenmeister vind je in het hart van de stad,

direct onder de imposante klokkentoren van de voormalige kettingbreimachinefabriek Wirkbau. De branderij produceert met de hand unieke en smaakvolle gebrande koffies. [Bohnenmeister.de](https://bohnenmeister.de)

ETEN WAT DE POT SCHAT

Geniet van een ontbijt of lunch met grootstedelijke flair

in voormalig fabriekspand Wirkbau. Seizoensgebonden, regionale ingrediënten, geserveerd in een stijlvolle ambiance geïnspireerd door New York en Londen. [@nomadchemnitz](https://nomadchemnitz)

OMA'S KEUKEN

Apfelrotkohl, Kartoffelsalat und Schweinsaxe.

Bij Restaurant Kellerhaus serveren vrolijke serveersters in klederdracht, de traditionele Duitse keuken. Het restaurant zit in een gerestaureerd vakwerkhuis, aan de voet van de Schlossberg. [Kellerhaus-chemnitz.de](https://kellerhaus-chemnitz.de)

Bij het plein van de Stadthalle kun je gezellig aan het water zitten